

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חֶמְדָּה יָמִים

HEMDAT YAMIM

פְּרֻשֵׁת הַשָּׁבוּעַ בַּלֵּק תַּשְׁעִ"ט

נְדִיבוּת אוֹ נֶפֶשׁ רַחֲבָה, אֵיךְ בּוֹחֵרִים מִנְהִיג?

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

"כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו מתלמידיו של אברהם אבינו ושלשה דברים אחרים מתלמידיו של בלעם הרשע. עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה מתלמידיו של אברהם אבינו. עין רעה ורוח גבוה ונפש רחבה מתלמידיו של בלעם הרשע"

כך מלמדת אותנו המשנה במסכת אבות (ה יט).

הברייתא באבות דרבי נתן מסבירה: "נפש רחבה מנין שנאמר "אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב" וכו' (במדבר כ"ד ג) (נוסחא ב פרק מה) לפי זה נפש רחבה פירושה - חמדנות.

ננסה בדברינו הבאים, להבין לעומק את המידה הנגדית – נדיבות.

בפרשה הקודמת (חקת) קראנו את שירת הבאר, בארה של מרים (עיינו בתרגום יונתן), שהנהיגה את עם ישראל במדבר יחד עם אחיה משה ואהרן. שם מצינו: "אָז יָשִׁיר יְשָׁרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת עָלַי בְּאֵר עֵינֵי לֵה: בְּאֵר חֲפְרֹתָ שָׁרִים כְּרוּתָה נְדִיבֵי הָעָם בְּמַחְקָק בְּמִשְׁפָּעֲתָם וּמִמְדַּבֵּר מִתְּנָה" (במדבר כ"א יז-יח). אם כך, מי הם הנדיבים.

דוד המלך מבקש: "הַשִּׁירָה לִי שֶׁשׁוֹן יִשְׁעָךְ וְרוּחַ נְדִיבָה תִּסְמְכֵנִי" (תהילים נ"א יד). פסוק זה מופיע בפרק התשובה של דוד המלך שנכתב לאחר שדוד קיבל את התוכחה של נתן הנביא, בעניין בת שבע ואוריה. מהי רוח נְדִיבָה?

פירש רש"י (ור"י מטראני בעקבותיו) "לשון נדיבות קצינות". לפי זה נדיב=קצין=מנהיג.

דוד המלך ביקש, שלא יפסיד את מעמדו כמנהיג, בעקבות האירועים הללו.

פרשנות זו מסבירה גם את הפסוק בשירת הבאר ואת התקבולת (המשולשת) חֲפְרֹתָ שָׁרִים כְּרוּתָה נְדִיבֵי הָעָם בְּמַחְקָק בְּמִשְׁפָּעֲתָם, שר=נדיב=מחוקק.

בזכות רש"י נבין גם את הפסוקים הבאים:

"מִקִּים מְעַפֵּר דָּל מְאֻשָּׁפֵת יָרִים אֶבְיוֹן לְהוֹשִׁיב עִם נְדִיבִים" (שמו"א ב' ח)

"לֹא יִדְעֵתִי נֶפֶשִׁי שְׂמֵתִי מִרְכָּבוֹת עַמִּי נְדִיב" (שיר השירים ו' יב)

"מִה יִפּוּ פְּעָמַיךָ בְּנִעְלָם בֵּת נְדִיב" (שם פרק ז' ב)

"נְדִיבֵי עַמִּים נֶאֱסָפוּ עִם אֱלֹהֵי אֲבֹתָם" (תהילים מ"ז ז).

אי אפשר להתעלם מכך שנדיבות בפשטות משמעותה נתינה, כמו בביטוי נדיב לב: "וַיָּבֵאוּ הָאֲנָשִׁים עַל הַנָּשִׁים פֶּלַח נְדִיב לֵב הַבִּיאוּ חֶחַ וְנָנִים וְטַבַּעֲתֵם וְכוּמָז פֶּלַח קְלִי זָהָב וְכָל אִישׁ אֲשֶׁר הֵנִיף תְּנוּפֶת זָהָב לִיקָן" (שמות ל"ה כב).

לכן, הרד"ק מפרש את הפסוק בתהילים: "רוח נדיבה תסמכני, היא רוח הקודש שֶׁמְנַדְבֶּקֶת דברי שיר ושבח לאל יתברך, והיא בעלת רצון טוב". (עיינו גם בלשון הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ו ה"ד). לפירוש, דוד ביקש שרוח הקודש לא תעזוב אותו והוא יוכל להמשיך ולשורר באמצעותה.

דמותו של המנהיג האידיאלי המשתקפת מתוך הבנה זו, היא אדם שאומנם נמצא בעמדת כח-הנהגה-שררה, אבל גם כשהוא עומד בניסיון גדול, הוא נשאר נדיב במהותו. הכח והעוצמה, דווקא הם שמאפשרים לדעת לוותר, לדעת לשתף ולדעת לחלוק עם אחרים.

אם כך, לבניו של אברהם אבינו, השואפים להיות מתלמידיו: "רחמנים ביישנים וגומלי חסדים", מגיעים מנהיגים נדיבי לב. בעלי יכולת הנהגה כמו משה, אהרון ומרים, המוכנים לתרום מאונם ומהונם למען הכלל, לוותר ולחלוק. בעלי עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה.

הבה נתפלל כי נזכה למנהיגים שכאלה.

לע"נ ר' אליהו כרמל ז"ל נלביע חי באייר תשע"ו	לע"נ הרב ישראל רוזן זצ"ל נלביע י"ג בחשוון תשע"ח	לע"נ ר' מאיר ז"ל בן יחזקאל שרגא ברכפלד	לע"נ מרת שרה ונגרובסקי ע"ה בת ר' משה זאב נלביע י' בתמוז תשע"ד	לע"נ הרב אשר וסרטיל ז"ל נלביע ט' בכסלו תשס"ט
לע"נ הרב שלמה מרזל זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלביע י' באייר תשע"א	לע"נ הרב ראובן אברמן זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלביע ט' בתשרי תשע"ו	לע"נ דוד צבי טרשנסקי ז"ל בנם של יצחק ונעמי הי"ו נלביע כ"ח באייר	לע"נ גבי אסתר שמש ע"ה נלביע כ"י באב תשע"ז	לע"נ מר שמואל שמש ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלביע י"ז בסיוון תשע"ד

לע"נ אברהם קליין ז"ל, נלביע ב"ג בעומר תשע"ט
לע"נ גבי לוריין הופמן ז"ל
לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

הלכה פסוקה

תקצירים מתוך פסקי דין - רשת בתי הדין 'ארץ חמדה גזית'

עורך: הרב הדיין עקיבא כהנא, חוקר במכון משפט והלכה בישראל.

מפקח בנייה שתובע תוספות שכר

'ארץ חמדה גזית' ירושלים / תמוז תשע"ח / תיק 78005

דיינים: הרב עקיבא כהנא, הרב עדו רכניץ, הרב דניאל לונצר

המקרה בקצרה:

התובע הוא מפקח בנייה, הנתבעת היא עמותה שהוקמה לצורך התמודדות במכרז של משרד השיכון על מנת לבנות 32 יחיד עבוד חברי העמותה, ניהול הפרויקט נעשה על ידי חברת הניהול של הנתבעת, התובע והנתבעת התקשרו בחוזה לפיקוח וניהול התכנון של הפרויקט, סוכם ביניהם כי שכרו יהיה 384,000 ₪, אין מחלוקת בין הצדדים על רכיב שכר זה. במהלך קבלת האישורים לביצוע הפרויקט, משרד השיכון דרש בניית חניון.

לטענת התובע היות ומדובר על הוספת חלק מהותי לחוזה, הרי שהוא זכאי לתוספת תשלום עבור עבודתו בסך 38,000 ₪ ועוד מע"מ. לטענתו, החוזה נחתם על סמך סקיצה של המבנים שנשלחה אליו על ידי חברת הניהול שלא כללה את החניון. בנוסף הוא טען שכל העובדים האחרים בפרויקט קיבלו תוספות שכר על תוספת העבודה. התובע הסכים בעבר להצעת פשרה, אולם משזו לא בוצעה, הוא מבקש כעת את כל התוספת המגיעה לו לפי טענתו.

לטענת הנתבעת מדובר בחוזה שכלל סעיף שהמחיר הוא סופי ומוחלט, כמו כן הצעת המחיר לא התבססה על הסקיצה שנשלחה על ידי חברת הניהול. גם אם מגיע לתובע שכר, התמחר צריך להיות נמוך יותר ולעמוד על 25,680 ₪. בית הדין קבע בפס"ד ביניים כי הצעת המחיר ניתנה על בסיס הסקיצה, ופנה למומחה וביקש ממנו התייחסות לשאלה האם נהוג להוסיף תשלום עבור תוספת כזו בפרויקט. המומחה הביע את דעתו כי וודאי שיש לשלם תוספת משמעותית כזו לפרויקט.

פסק דין: על הנתבעת לשלם לתובע תוספת של 37,992 ₪ + מע"מ.

נימוקים בקצרה:

1. תוספת על חוזה כללי (פאושלי)

במקרה זה נחתם חוזה שסוכם בו על תשלום כולל על פרויקט ללא פירוט (חוזה פאושלי). בית הדין קבע כי גם בחוזה פאושלי יש להוסיף תשלום כשמוסיפים תוספת משמעותית על העבודה המקורית, עמדה זו מופיעה גם בפסק דין 71105 סעיף ט, ובפסק דין 77015.

2. מעמד הסכם הפשרה שנכרת בין הצדדים

בין הצדדים הוסכמה פשרה לפיה התשלום לתובע יעמוד על 27,350 ₪, התובע הגיש חשבונית שאושרה על ידי כמה בעלי תפקידים בנתבעת, אך הסכום לא שולם. לטענת התובע הסכם זה התבטל כיוון שהוא נחתם על מנת שלא להגיע להתדיינות משפטית שלא נחשכה מהתובע.

בית הדין קבע כי באופן עקרוני להסכם הפשרה היה תוקף הלכתי, משום שהסכם שנעשה תוך כדי עבודתו של אדם מקבל תוקף כאילו נעשה במעשה קניין. כפי שנפסק בשו"ע (ח"מ שטו, ד) שתנאי בשכירות פועלים אינו צריך מעשה קניין. דין השו"ע נכון גם כאשר ההסכם נעשה תוך כדי עבודת השכיר (פד"ר מאגר מקוון רלד), גם בלי מעשה קניין, בנוסף, במקרה זה מדובר על מחילה על תשלום ומחילה לא צריכה מעשה קניין (שו"ע יב, ח).

אולם, כשם שבסעיף 8 לפסק דין 77021 נקבע שפשרה שסוכמה בין שני צדדים ולא כובדה על ידי הנתבעים דינה כפשרה בטעות שהיא בטילה, הוא הדין במקרה שלפנינו.

מסקנה: למרות שהיה תוקף הלכתי להסכם הפשרה בין הצדדים, כיוון שהנתבעת לא ביצעה את חלקה – ההסכם בטל.

3. השפעת מידע שהוצג לתובע לפני חתימת הסכם על תוכנו של ההסכם

במקרה שלנו נטען כי התובע חתם את החוזה על בסיס סקיצה שקיבל מהנתבעת, אולם, בחוזה הוסקיצה לא נזכרת. האם במקרה כזה הוסקיצה מהווה תנאי בחוזה למרות שלא הוזכרה במפורש?

במשפט הנוהג (פס"ד מחוזי קדמי נ' ג.מ.ח.ל חברה לבנייה) נקבע כי אם החוזה סותר במפורש מצג טרום חוזי – החוזה מחייב, אך אם אין סתירה, אז המצג הופך לתנייה חוזית.

לגבי עמדת ההלכה, הרמ"א (ח"מ רז, א) פסק שאם התנו תנאי ואח"כ כתבו שטר, הרי שהשטר נעשה על דעת התנאי הראשון.

הגר"א (שם, ד) הסביר שמקורו של הרמ"א בגמרא בכתובות (עה) שעוסקת במקרה שאדם התנה תנאי בקידושין ונשא את האשה בלא להזכיר את תנאי.

ה'משפט שלום' (על הרמ"א) הביא את דברי שו"ת פני יהושע, שבמקרה שנכתבו בהסכם תנאים אחרים, ותנאי זה לא הוזכר, הרי שהדבר מהווה ראייה שהצדדים חזרו מהתנאי שלא הוזכר. העיר עליו (שם משמרת שלום ס"ק יב) שרק כשיש טעם לדבר

אומרים שהצדדים חזרו בהם מהתנאי.

נראה שבכל מקרה אם מדובר על תנאי שמוזכר באופן כללי ולא ספציפי טרם לחתימת החוזה, הרי שהתנאי קיים גם אם לא הזכירו אותו בשעת החתימה. כך גם נאמר ע"י הרב גולדשמידט (פד"ר א 311-309).

מכל מקורות אלו נראה שאם החוזה לא סותר את המצגים הטרומים חוזיים, הרי שהוא נחתם על דעת תנאים אלו. לפיכך התביעה התקבלה.

למעבר לפסק הדין

<p>לע"נ שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלבי"ע סיון תשע"ט</p>	<p>לע"נ רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג</p>	<p>לע"נ חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלבי"ע ז' בתשרי תשע"ה</p>	<p>לע"נ סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלבי"ע כ"ד בחשוון תשע"ח</p>
<p>לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד</p>			

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה" הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וביור מקיפים במקורות. בין הנושאים המדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטריט, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישי, זכויות אזרח ועוד ועוד. זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ג)

New York, USA

ניו-יורק, ארה"ב
חשוון תשנ"ד

זרע מוקפא, הבעלות עליו ומעמדו ההלכתי

שאלה

עברתי עם אחד מתלמידי לשעבר על מאמרו של מרן הגר"ש ישראלי על "אבהות בהזרעה שלא כדרכה", והוא בקש ממני לשאלכם כמה שאלות אקטואליות בקשר לזרע מוקפא.

1. האם יש אסור השחתת זרע בהשמדת זרע מוקפא, בין אם בעל הזרע חי או מת?
2. כשבעל הזרע מת, למי יש בעלות על הזרע המוקפא להחליט להשמידו - היורשים, האלמנה, או הרופא שבידו נמצא הזרע?
3. במקרה שבעל הקפוא זרע להזריע אל אשתו בעתיד, ואח"כ חזר מהסכמתו הראשונה, האם האשה יכולה לדרוש הזרעה מהזרע הקפוא נגד רצון בעלה החי?
4. היות ולילד שנוולד מזרע מוקפא של יהודי אחר מות בעל הזרע אין שום יחס קרבה למשפחת האיש שממנו בא הזרע המוקפא, האם לזרע יש דין של זרע גוי?
א. לגבי אשה יהודיה שדורשת הזרעה מלאכותית, לפי אלו הפוסקים שמתירים הזרעה מזרע גוי בהסכמת בעלה העקר.
ב. לגבי אשה גויה שדורשת הזרעה מלאכותית.
5. כשביצה הופרתה במבחנה והוקפאה, ואח"כ מת בעל הזרע, האם יש לולד שנוולד אח"כ יחס לבעל הזרע?
6. במקרה שיכולים להזריע את האשה בזרע בעלה רק בזמן נידתה, האם עדיף להוציא את הזרע דרך לבישת קונדום בשעת תשמיש בזמן טהרתה ולהקפיא את הזרע עד זמן הזרעה, או להוציא בידים מיד לפני הזרעה?
7. האם רווק או בעל, שצריך לעבור טיפול כימותרפי לסרטן, שישאיר אותו בלי היכולת להוליד, רשאי להוציא זרע ולהקפיא אותו? האם יש נפקא מינה אם כבר קיים מצות פו"ר?

תשובה

1. משהזרע הוצא מן הבעל עפ"י הוראת רב, במגמה להפרות בו את אשתו שאינה יכולה להרות אלא בדרך זו, אזי אם אכן בוצע הדבר ע"י רופא נאמן, והזרע הוכנס למעי האישה ונתברר שנכנסה להריון, או שביצת האישה הופרתה במבחנה והוכנסה למעי כשהיא מופרית, והוכח שהכל כשורה, והוולד עומד להתפתח כמו בדרך רגילה, ואין עוד צורך בשארית

הזרע לשם פעולה נוספת של הפריית האשה גם אם מאיזו סיבה שהיא הוולד לא יתפתח, כי אז אין להמשיך להחזיק בשארית הזרע, וחובה היא להשמידו.

אין בזה איסור השחתת הזרע, מכיוון שאין זה מן הראוי להשתמש בו לשם הפריית אישה אחרת, מאחר שלפי משמעות דברי הסמ"ק¹, יש בזה איסור - חשש שמא ישא אח את אחותו. ומכיוון שהושגה המטרה שלשמה הוצא הזרע, הרי כשם שבקליטת הזרע כדרך כל הארץ רק מקצת ממנו פועל את פעולת ההפריה, והשאר הולך לאיבוד, ולא שייך בזה שום חשש, כי כך היא הדרך הטבעית, כך גם בהפריה דרך מבחנה - שארית הזרע דינה להשמדה, כדי שלא תנוצל בדרך בלתי-ראויה. זאת ועוד. יש זכות (ואף חובה) לבעל הזרע לתבוע ואף לוודא את השמדת שארית הזרע, כדי להבטיח שלא ימצא להיות, שהפך בעל כורחו להיות אב לוולד שיוולד מאישה אחרת, שיתייחס אליו מצד ההלכה, והוא אף לא ידע היכן ובאילו תנאים יגדל הילד שהוא מצאצאיו, ואין מן הראוי שיהא מנוכר לו ולגורלו.

2. כשבעל הזרע מת טרם תבוצע הפריית האישה שלשמה הוצע הזרע, נראים הדברים שהאישה זכתה בזרע, ע"י המטפל שזכה עבורה, ועל כן רשאית היא לתבוע, שאכן תבוצע ההפריה. ואולם אם שוב אין האישה מעוניינת בהפרייתה, צריך זרע זה להיות מושמד, וזה משום שהבעל לא הסכים להוצאת הזרע אלא לשם הפריית אשתו, ומכיוון ששוב אינה מעוניינת בזה, אין רשות אף לאחד אחר, לא אשתו, לא המשפחה, ואף לא הרופא המטפל, להשתמש בזה לכל מטרה שהיא.

3. א. אם הזרע והביצית טרם עורבבו במבחנה או בכל צורה אחרת, הבעל והאשה אינם שותפים עדיין וכל אחד יכול לחזור בו.²
ב. אם כבר נוצרה שותפות, יכול אחד השותפים לחזור בו רק אם הוא חוזר בו בטענה של "אונס" שבא עקב שינוי התנאים, ו"אנן סהדי" שלא על מנת כן התחייב³.

4. אמנם כן, מבחינת המסקנה שאליה הגענו (במאמר שנתפרסם), הרי זה דומה לזרע של נכרי, אולם לפי מה שהוסבר במענה לשאלות הקודמות, דעת הבעל היתה למטרה מסוימת (שלא בוצעה), ועל כן אין לשום אדם רשות להשתמש בזרעו למטרה שלא ניתנה לה הסכמתו.

5. התשובה כלולה בתשובה לשאלה מס' 4 שם כבר נקבע שלאחר מותו אין כל יחס בין בעל הזרע ולבין זרעו המוקפא, וזה נכון גם אם הפרו את הביצית במבחנה בחיי הבעל.

6. כיום שניתן להשיג "כובעון" הלכתי⁴, הדרך הראשונה מומלצת יותר.

7. אם הבעל כבר קיים מצוות פו"ר, יניח את הכל לדרך הטבע וימסור גורלו לחסדי שמים.

¹ מובא בב"ח יו"ד סי' קצה ד"ה "לא ישב במטה וכ"י ובט"ז יו"ד שם סק"ז, ובשו"ת ציץ אליעזר ח"ג סי' כז.

² אנציקלופדיה רפאית הלכתית, כרך ד', במאמרו של הרב ישראלי במבוא לח אות קטנה ב).

³ שם, שם, במבוא עמ' מד אות כב*.

⁴ ניתן להשיגו במכון פוע"ה.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנריך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

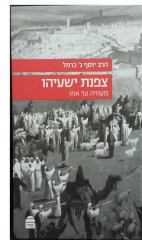
גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך info@eretzhemdah.org

חדש - "צפנת ישעיהו" מאת הרב יוסף כרמל

הנביא ישעיהו פעל באחת מהתקופות הסוערות והדרמטיות ביותר בחיי האומה הישראלית, תקופה של ציפייה למשיח שנשברה ברעש אדמה נורא, וחוללה גם מהפך רוחני ופוליטי. האור בקצה המנהרה הפגיע שוב רק בימיו של חזקיהו. צפנת ישעיהו: מעוזיה עד אחד מפגיש אותנו עם שלושה מלכים שעמדו בצומת היסטורי זה בתולדות עמנו: עזריה, המלך שדרש את האלוהים אך לקה בצרעת בעקבות חטאו; יותם, המלך הצדיק ביותר בתולדות עמנו; ואחז, המלך אשר הכיר בקב"ה אבל לא האמין בהשגחתו. בביאורו לנבואות ישעיהו, נצמד הרב כרמל, לדברי חכמינו וגדולי הראשונים, ומציע דרך מרתקת ללימוד תנ"ך בעקבות חז"ל. קריאה זו מבהירה את התכנית האלוהית ומבררת סוגיות עקרוניות באמונה. צפנת ישעיהו מגלה לקורא את משמעות הנבואות לדורו של הנביא ואת הוולונטיות שלהן לדורנו.

לרכישה

מתפללים לרפואתם השלימה של:

<p>יהודה בן חיה אסתר דוד חיים בן רסה Rassa יוסף בן רחל חלילי נתנאל בן שרה זהבה יוסף בן סרח נעמי בת אסתר רבקה רינה בת גרונה נתנה ברכה בת מרים רחל איילת חן בת שולמית</p>	<p>ניר רפאל בן רחל ברכה יצחק אייזיק בן חיה אסתר יאיר מנחם בן יהודית חנה רפאל ישי בן צפורה פייגא רועי משה אלחנן בן גינה דב'רה דוד חיים בן סרח מאירה בת אסתר ליליאן בת פורטונה רוחמה רחל בת שושנה בתוך שאר חולי עם ישראל</p>	<p>רפאל יצחק בן חנה מאיר בן דינה ציפורה נתנאל אילן בן שיינא ציפורה יוסף (יוסי) בן חנה שרה בת שולמית אליעזר יוסף בן חנה ליבא יפה בת רחל יענטע נחמה צביה בת שושנה בריינא חנה שרה בת שושנה הינדה יהודית</p>
---	--	--